

ԱՌԵՏԱԲԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Կը հրատարակուի ամէն երեքշաբթի: Տարեկան գինն է 1 1/2, վեց ամսուանը 3/4 մէծիտիյէ, կանխիկ, և հաւոր 40 փարա: Բաժանորդագրութեան վերաբերեալ նամակներ ուղղուելու են առ Մր. Տուայթ, խմբագրութեան վերաբերեալներն՝ առ Մր. Կրից, Կ. պոլիս: Ստորագրան խան:

ՀԱՏՈՐ 32.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ. ՅՈՒՆԻՍԱՐ 9. 1877

Թիի 2

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Օրէնքով պաշտպանեալ ազատութիւն: — Հանդէս 1876 տարւոյ: — Քրիստոսի խաչը: — Օսմանեան սահմանադրութիւն: — Քաղաքական լուրեր: — Ելեւմտական և առևտրական:

ՕՐԷՆՔՈՎ ՊԱՇՏՊԱՆԵԱԼ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆԸ չի կրնար ամենեւին առանց սեղմման ըլլալ այն մարդոց մէջ որ ընկերութեամբ կ'ապրին, այսինքն՝ ժողովուրդ կամ ազգերն: Ամենիւն առանց սեղմման ազատութիւնը փափաքելի ալ չէ, եւ ոչ իսկ հնարաւոր, քանզի անզուսպ ազատութիւն ունեցող մարդիկ շուտով պիտի սկսին ինչալ իրարու հետ, և մէկուն ազատութիւնը շուտով պիտի կարճէ կամ ջնջէ ուրիշի մը ազատութիւնը: Ժողովուրդի մը մէջ ամէն տեսակ բան ընելու ազատութիւնը փափաքելի չէ, քանզի կան բաներ որ եթէ գործուին, փաստաւոր կ'ըլլան հասարակաց անդորրութեան:

Եթէ մարդ մը ազատութիւն ունի արտ մը գնել, ցանկով պատու զայն, մշակել և պողէն վայելել, անոր դրացին չի կրնար ազատութիւն ունենալ այն արտէն ձեռով անցնել կամ անասնոյն թողուլ արածուիլ հոն: Եթէ մարդ մը ազատ է տուն մը չինել պատասխարելու և հանգուցանելու համար հոն իւր ընտանիքը, անոր դրացին չի կրնար ազատ ըլլալ գրաւել այն տունը, և ոչ իսկ մանել հոն անհրաման: Եթէ մարդ մը ազատ պիտի ըլլայ ապահով չըլլել փողոցները, ուրիշ մարդիկ ազատ ըլլալու չեն սպանող զէնքեր կրել և գործածել զանոնք ըստ հաճոյս: Եթէ չարագործ մարդիկ ազատ են գործել ինչ որ կ'ուզեն, շուտով կ'եղծանեն բարի մարդոց ազատութիւնը: Ապա ուրեմն ազատութիւն տրուած չըլլար ժողովրդեան մը, երբ ամէն ստատ կամ տանձ կը վերցուի: Ազատութիւնն արդարեւ առանց սեղմման կամ կանոնի երբեք չի կրնար կենալ:

Արդ այն բանը որ իւրաքանչիւրոյ և բոլորին միանգամայն ազատութիւնը պահպանելու հարկաւոր է՝ օրէնքն է:

Օրէնքն է միմիայն միջոց պաշտպանելու ժողովուրդը բռնութեան դէմ: Բացարձակ կառավարութեան տակ դանուալ ժողովրդեան մեծագոյն թշուառութիւնը յայնմ է, որ ոչ թէ որոշ և քաջ ծանօթ օրէնք կը կառավարուի, այլ մարդու մը անձ-

նիշխան կամօք և վճիռներով: Կրնայ ըլլալ որ ժողովուրդ մը ժամանակ մը երջանիկ ըլլայ բացարձակ կառավարութեան ներքե: Եթէ բացարձակ իշխանութեամբ կառավարող թագաւորն իմաստուն, արդար և բարեբար է, լաւ կը կառավարէ, թերևս լաւագոյն քան եթէ եղած ըլլար ընդհանրամարտ: Եթէ ազգ մը գիտնար թէ իր թագաւորները պիտի ըլլային միշտ իմաստուն, արդար և բարեբար, բացարձակ միապետութիւնը կ'ըլլար լաւագոյն ձև կառավարութեան: Ապաքէն քան Աստուծոյ կառավարութիւնը, որ բացարձակ միապետի մը կառավարութիւն է, լաւագոյն կառավարութիւն չի կրնար ըլլալ: Բայց ասոր պատճառն այս է որ Աստուծոյ անիրաւութիւն և կիրք չունի, այլ գլխովն արդարութիւն է: «Բնաւ փոփոխութիւն կամ գառնալու չաւր մը չկայ» յԱստուծոյ (Յով. Ա. 17): Անոր հաստատուն, հանգարտ և անհակառակելի կամքը յաւիտեան ուղիղ և բարի է:

Մարդկային կառավարութեան մէջ այսպէս չէ: Թագաւորը կամ իշխանը կրնայ ըլլալ արդար, բայց կրնայ նաեւ կրից տէր և անձնատէր: Թագաւորն ալ իբրեւ մարդ սխալական է: Արդ ժողովուրդը թագաւորին բռնակալութենէն ազատ պահող բանն է օրէնքը: Ի՞նչ է այն որ Անգղիոյ մէջ իբրեւ հրեղէն ցանկ կը պատէ հայրենիքը և կը պաշտպանէ հարստահարութենէ իւրաքանչիւր անձ: Այն հին, հաստատուն, անշարժ սկզբունքը և օրէնքն է, որոյ սկիզբովաւեցաւ Անգղիոյ ժողովուրդն իր անցեալ պատմութեան մէջ: Անգղիոյ երեսիկ պաշտօնեաներէն մին, ըստ Չաթամ, ըսած է. «Անգղիոյ մէջ ամէն մարդու տունն անոր ամրոցն է. ոչ թէ վտանգի տունը պարսպով պատած և բերդերով պաշտպանուած է, քանզի տանը տանիքը կրնայ յարգով ծածկուած ըլլալ և հովերը կրնան ներս փչել, բայց թագաւորը չի համարձակիր ներս մտնել:»

Օրէնք հարկաւոր են ոչ միայն պաշտպանելու համար ժողովուրդը բացարձակ կառավարութեան զեղծմանց դէմ, այլ և որպէս զի մարդու մը ազատութիւնը փաստաւոր չըլլայ ուրիշի մը ազատութեան: Առանց սանձի կամ սեղմման մարդոց կրեքերը կ'ըլլան վայրենի և խռովարար, և

շուտով կը ծագին ամէն ընկերական կարգ և հասարակաց անդորրութիւնը և ընդհանուր ազատութիւնը խանդարող ապմուկներ:

Համառօտիւ ըսենք, օրէնք, ոչ փոփոխելի կամ այլայլելի ըստ հաճոյս թագաւորին, այլ հաստատուն և սերտ, օրէնք արդար, հաւասար և պարտաւորիչ ամենեւոր, այս է միմիայն ազգու պահպանող ազատութեան ընդգէմ բացարձակ իշխանութեան եղծուցներուն, և միմիայն գործման ընկերութեան ներքին յաղմանց և խանդարմանց:

ՀԱՆԴԵՍ 1876 ՏԱՐԻՈՑ

Անցեալ տարւոյն առաջին մասն անցաւ Անտարսի կամին բարեկարգութեան սկզբանց համեմատ Հերցեկովինի և Պանիոյ ապստամբութիւնը խաղաղեցնելու անպատու ջանքերով: Սակայն ապրիլի մէջ նորէն սկսաւ կռիւ, վտանգի ապստամբ ըսին թէ զէնքերը վար կը գնեն միայն եթէ բարեկարգութեանց կատարման համար Եւրոպա երաշխաւոր կ'ըլլայ, և Օսմանեան զօրքը կը քաշուի յիշեալ գաւառներէն: Ասոր վրայ Կորչագոֆ իշխանը բարեկարգութեան ուրիշ առաջարկութիւններ ըրաւ: Բայց Անգղիա չհաճեցաւ Կորչագոֆի առաջարկութիւններուն որ Պերլինի յիշատակադիր կռուեցաւ: Իսկ միւս հինգ երաշխաւոր տէրութիւնք որոշեցին մատուցանել այն գրուածը Բ. գրան մայիսի 30 ին: Սակայն այն օրէն առաջ պատահեցան ուրիշ դէպքեր որ Եւրոպայի ուշագրութիւնն այն տատկան գրաւեցին, որ կրնայ ըսուիլ թէ տարւոյն մնացեալ մասին մէջ Եւրոպայի պատմութիւնն այն դէպքերէն ծագող խնդրոց պատմութիւնն է:

Մայիսի 6 ին Գաղիոյ և Գերմանիոյ հիւպատոսը առանց յանցանաց սպանութեան թեւադրանիկէի մէջ ամբարձնէ: Այս դէպքին վրայ Եւրոպայի ցատակն ըստ մասին միայն հանդարտեցաւ յանցաւորաց պատուհասութեամբ: Մայիսի 3 ին իրգու Պուլկարիոյ ապստամբութիւնը: Ապստամբ բռնեցին Սոֆիոյ ճամբուն անցքերը՝ սպառնալով Սերուիոյ կողմէն դալու օգնութեան: Եթէ այն անցքերն ապրտամբաց ձեռք մնային, պիտի կըտրուէր Հերցեկովինի և Պանիոյ հաղորդակցութիւնը տէրութեան միւս մասէն: Բայց Պուլկարաց խորհուրդը չյաջողեցաւ, վտանգի ժողովրդեան մէջ փոքր մասը միայն ապստամբեցաւ մօտ թաթարապարտք: Ի սկզբան մէկ կամ երկու հարիւր Մահմետականք սպանուեցան, և համառուեցաւ թէ Պուլկարը ջնջելու վրայ

են բոլոր Միւսլիմանները: Կոստանդնուպոլիս դանուած զօրքը զրկուեցաւ շտապու, և Աղբիւսուալոյ գաւառին մէջ օգնելու կարող ամէն Մահմետական զէնք առաւ: Գնչու, Չերքէզ, Պոնիս, ամէնքը զրկուեցան իբրեւ պաշտպան, և ամէն մարդ գործածեց ինչ միջոց որ յարմար տեսաւ ապստամբութիւնը զսպելու: Ի մերձեցալ կանոնաւոր զօրաց Պուլկարը ամէն տեղ ահապարեցին վախճիլ, և մայիսի 26 ին Մերտարը Էրզնէն հեռագրով ըստ տուաւ թէ ապստամբութիւնը մարտ էր: Յիտուն եւ եօթն գիւղք աւերեցան բոլորովին կամ ըստ մասին այս դէպքին մէջ, և Կոստանդնուպոլիս հինգ կամ ըստ ամանց տասն հազար անձինք որոց կէտը կանայք և մանկունք էին:

Այն միջոցին մեծամեծ դէպքեր կը կատարուէին Կոստանդնուպոլիս: Այն տունը կը կարծուէր թէ եպարքոսը, Մահմետ փաշա, Բուսիոյ աղբիւսութեան ներքե էր չափազանց կերպով, և թէ պատրաստ էր Բուսական զօրք մուծանել Թուրքիա Պերլինի յիշատակադիր գործադրելու համար: Մայիսի 10 ին սոֆիթայք ժողուելով խնդրեցին Սուլթանէն Մահմետ փաշայի անկումը: Այս շարժման վախճանը եղաւ մայիսի 30 ին անկումն Ապալու Աղիդի և գահակալութիւն Սուլթան Մուրատայ մեծ ուրախութեամբ:

Այս դէպքերուն շուտով յաջորդեցին Ապալու Աղիդի անձնապաշտութիւնը և սպարապետին և արտաքին գործոց պաշտօնէին սպանումը: Եւրոպայի 13 ին ձեռամբ խաչին Հասանայ: Այս աղետալի դէպքերէն այնպէս զգածուեցաւ Սուլթան Մուրատայ առողջութիւնը, որ շատ դժուարին եղաւ անոր վարել կայսերական իշխանութիւնը, ուստի և հարկ եղաւ զանի գահէն իջնել: Բոլոր այս պատահարք, և Սերուիական պատերազմը որ երկու շաբաթ ետք ծագեցաւ, չի սղուցին սահմանադրական բարեկարգութեանց վրայ խորհիլ: Մայիսի մէջ Պուլկարիոյ ապստամբութեան արիւնահեղ նւաճումը, և սահմանադրական բարեկարգութեան յաղաղումը Եւրոպայի հետ արդի բանակցութեանց դժուարութիւններուն մէջ գառն պատուէրներ յառաջ բերին:

Արդէն ապրիլի սկիզբէն Բուսիոյ լրագիրը սկսան խրատ տալ Սերուիոյ միաբանիլ Հերցեկովինի ապստամբաց հետ: Պատերազմի պատրաստութիւնը շուտով սկսան, բայց մինչև յունիսի 12 ը Միւսլիմ իշխանը կ'ըսէր Բ. գրան թէ իմ շտապան նպատակ չունէր: Յունիսի 18 ին Բուսիոյ կառավարութիւնն իմոցուց թէ Թուրքիոյ մէջ սահմանադրական բարեկարգութիւնը մեծանելու ժամանակ տալու համար Պերլինի յիշատակադիր պիտի չմատուցուէր Բ. գրան: Նայն շաբաթուն մէջ Միւսլիմ իշխանը յանկարծ փոխե-

խան մը կրնայ նորէն ընտրուիլ :

Յօդ. 70: Ընդհանուր ընտրութիւնները կը սկսին առ անապատն չորս ամսովը յառաջ քան զսկիզբն նոյեմբերի որ է որոշեալ թուական խորհրդարանին հաւաքմանը :

Յօդ. 71: Իւրաքանչիւր երեսփոխան կը ներկայացնէ թուր Օսմանեան ազգը, եւ ոչ այն ժողովուրդը միայն որոյ կողմէն ընտրեալ է :

Յօդ. 72: Ընտրողը պարտին ընտրել իրենց երեսփոխաններն իրենց գաւառացիներէն :

Յօդ. 73: Եթէ խորհրդարանը կը լուծուի կայսերական հրամանաւ, նոր ընտրութիւնը սկսուելու են այնչափ կանուխ որ խորհրդարանը կարող ըլլայ նորէն հաւաքուիլ առ անապատն լուծման թուականէն վեց ամիս ետքը :

Յօդ. 74: Եթէ երեսփոխան մը կամ կը մեռնի, կամ գաղատանական արգելման տակ կ'իյնայ, կամ երկար ատեն բացակայ կը գտնուի ժողովներէն, կամ օրինօք կը գատապարտուի, եւ կամ տէրութեան պաշտօն մը կ'ընդունի, ընտրողական օրինաց համեմատ ուրիշ մը կ'ընտրուի այնչափ ժամանակի մէջ, որ նորընտիր երեսփոխանն, առ անապատն յաջորդ գումարման մէջ կարող ըլլայ կատարել իր պաշտօնը :

Յօդ. 75: Երեսփոխանի մը տեղ ընտրուող երեսփոխանին պաշտօնը կը տեւէ մինչեւ նոր ընդհանուր ընտրութիւնը :

Յօդ. 76: Ամէն երեսփոխանի պիտի տրուի գանձէն իւրաքանչիւր գումարման համար քսան հազար դահեկան եւ երթեւեկութեան ծախքը :

Երթեւեկութեան ծախսը համար տըրուելու գումարն այնչափ պիտի ըլլայ, որչափ ըստ կանոնի որոշուած է տալ տէրութեան հինգ հազար դահեկան ամսական առնող պաշտօնատարաց ճամբու ծախսը համար :

Յօդ. 77: Երեսփոխանաց խորհրդարանին ատենապետն եւ անոր երկու տեղաւորները կ'ընտրէ կայսրը խորհրդարանէն քուէից առաւելութեամբ ընտրեալ ինն անձանց մէջէն, որոնց երեքը բուն ատենապետին համար են, երեքն առաջին տեղակալին եւ վերջին երեքը երկրորդ տեղակալին համար են :

Ատենապետը եւ ատենապետի տեղակալը կ'անուանուին կայսերական հրամանաւ :

Յօդ. 78: Երեսփոխանաց ժողովին նիստերը հրապարակական են :

Բայց եւ այնպէս խորհրդարանը կրնայ գաղտնի մասնաժողովներ կազմել ըստ առաջարկութեան պաշտօնէից կամ ատենապետին եւ կամ հնգետասան անդամաց, եթէ առաջարկութիւնը գաղտնի մասնաժողովի մը մէջ քուէով կ'ընդունուի :

Յօդ. 79: Երեսփոխան մը որ յանցանքով մը բռնուած չէ, ժողովին բոլոր անդամներն ատենը չի կրնար բռնուիլ կամ դատի կանչուիլ, բայց եթէ երբ ժողովը քուէից առաւելութեամբ հաճութիւն կու տայ որ բռնուի կամ դատուի :

Յօդ. 80: Երեսփոխանաց ժողովն իրեն մատուցուած օրինաց առաջարկութիւնները կը քննէ :

Ելեւմտից կամ սահմանադրութեան վերաբերեալ կարգադրութեանց հաճութիւն կու տայ, կը սրբադիւն դանձը կամ կը մերժէ :

Մանր կը քննէ տարեկան ծախսը ցուցակին (պլանով) մէջ յիշուած ընդհանուր ծախքերը, եւ անոնց չափը կ'որոշէ պաշտօնէից հետ :

Պաշտօնէից հետ միաբան կ'որոշէ նաեւ ծախսը համար սահմանեալ մօրց կամ տրոյ տեսակը, չափը եւ բաշխման ու հաւաքման եղանակը :

ԳԱՏԱՌԱՐԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Յօդ. 81: Այս նիւթին վերաբերեալ մասնաւոր օրինաց համաձայն անուանեալ դատաւոր օրինաց համաձայն արտօնադրին (պէրաֆ) ունին՝ չեն կրնար հանուիլ պաշտօնէ, բայց կրնան հրաժարիլ :

Վերադարձու մասնաւոր օրինաց համաձայն պիտի ըլլայ իւրաքանչիւր գատաւորի յառաջացումը, պաշտօնին փոխարինութիւնը, հրաժարումը, եւ եթէ յանցանքով մը կը գատապարտուին, պաշտօնէն անկուծուի :

Յիշեալ օրէնքով պիտի որոշուի նաեւ թէ գատաւորի մը կամ ուրիշ գատաւորանական պաշտօն մը կատարել կարող համարուելու համար ինչ պայմանք եւ յատկութիւնք կը պահանջուին :

Յօդ. 82: Բոլոր ատենաներու մէջ գատերը հրապարակաւ պիտի տեսնուին, վերջինները հրատարակել թոյլ տուեալ է, բայց եւ այնպէս օրէնքով որոշուած դէպքերու մէջ ատենան մը կրնայ գաղտնեւ դրօք փակուիլ :

Յօդ. 83: Ամէն մարդ իւր շահը պաշտպանելու համար գատաւորանի առջեւ ամէն օրինաւոր միջոց կրնայ գործածել :

Յօդ. 84: Որեւիցէ ատենան չի կրնար որեւիցէ պատճառանօք ժխտել իր իրաւասութեանը վերաբերեալ գաղտնի տեսնելէ :

Չի կրնար նաեւ, գաղտնի անգամ մը տեսնելու կամ քննելու սկսելէն ետքը, դադարեցնել կամ յապաղել, բայց եթէ երբ գատաւորը կը հրաժարի գաղտնի :

Բայց յանցաւորաց գատերը կը շարունակուին ըստ օրինաց, թէ եւ գատաւորը ետ կենայ իր պահանջումէն :

Յօդ. 85: Ամէն գաղտնի ձեռնհաս ատենէ պիտի տեսնուի Մասնաւորաց եւ տէրութեան մէջտեղ գատերը հասարակ ատենաներու մէջ պիտի տեսնուին :

Յօդ. 86: Ատենաներու վրայ ազդեցութիւն կամ միջամտութիւն պիտի չըլլայ :

Յօդ. 87: Եթէ վերաբերեալ գատեր կը տեսնուին չէրիք առջեւ իսկ քաղաքացին գործող գատերը կը վերաբերին քաղաքացին ատենաներու :

Յօդ. 88: Ատենաներու այլեւայլ տեսակներն, անոնց ձեռնհասութիւնը, անոնց իրաւասութիւնը եւ գատաւորաց թոշակները պիտի որոշուին մասնաւոր օրինօք :

Յօդ. 89: Հասարակ ատենաներէն գուրս որեւիցէ անուամբ ոչ արտաքին կարգի ատենան մը, ոչ ալ մասնաժողով մը կրնայ հաստատուիլ մասնաւոր գատեր տեսնելու համար :

Բայց եւ այնպէս օրէնքէն որոշուած կերպով իրաւարար եւ միւլէլլա դնել ներքին է :

Յօդ. 90: Դատաւոր մը իր պաշտօնին վրայ ուրիշ հասարակաց պաշտօն մ'ալ չի կրնար ընդունիլ :

Յօդ. 91: Պիտի հաստատուին կայսերական հոգաբարձուք որոնց պաշտօնը պիտի ըլլայ հասարակաց կողմէն գատաւորաց ելլել :

Անոնց գործերը եւ աստիճանները պիտի որոշուին օրինօք :

ԲԱՐՁՐԱՌՅՈՒՆ ԱՏԵՆԵՐԸ

Յօդ. 92: Բարձրագոյն ատենան պիտի կազմուի երեսուն անդամներէ, որոնց տասներ ծերակուտէն են, տասներ տէրութեան խորհրդական, եւ միւս տասներ պիտի անուանին վճռաջինը եւ բոլորաց ատենաներուն անդամներէն :

Բոլոր անդամը պիտի ընտրուին վիճակաւ :

Բարձրագոյն ատենան կը գումարուի, երբ հարկ է, կայսերական հրամանաւ ծերակուտի պաշտօն :

Բարձրագոյն ատենան պաշտօն է գատել :

Պաշտօնականները,

վճռաջինը ատենին ատենապետն ու անդամները,

եւ քրէական յանցանքով կամ տէրութեան

թեան ապահովութեանը դէմ գործուած յանցանքով ամբաստանեալ անձինք :

Յօդ. 93: Բարձրագոյն ատենան կը բաղկանայ երկու ճիւղերէ, ամբաստանական ճիւղէն եւ վճռատու ճիւղէն : Ամբաստանական ճիւղը կը բաղկանայ ինն անդամներէ, որոնց երեքը ծերակուտի, երեքը վճռաջինը եւ բոլորաց ատենաներուն, երեքն ալ տէրութեան խորհրդէն բարձրագոյն ատենան անուանուող անդամաց մէջէն քուէով պիտի ընտրուին :

Յօդ. 94: Ամբաստանական ճիւղը քուէից երկու երրորդով կ'որոշէ թէ ամբաստանեալ ստուգելու յանցաւոր է թէ ոչ : Այս ճիւղին անդամները միտնգաղտնի վճռատու ճիւղին անգամ չեն կրնար ըլլալ :

Յօդ. 95: Վճռատու ճիւղը կը բաղկանայ քսան եւ մի անդամներէ որոնց եօթը ծերակուտէն են, եօթը տէրութեան խորհրդականներէն եւ եօթը վճռաջինը եւ բոլորաց ատենաներուն անդամներէն :

Ասոնք անդամաց երկու երրորդին քուէից եւ ընկալեալ օրինաց համեմատ կը վճռեն ամբաստանական ճիւղէն դիւրեւած գատերը :

Այս ճիւղին վճիռներէն ոչ ոք կրնայ բողոքայ կամ վճռաջինը ատենաներուն դիմել :

Ե Լ Ե Ի Մ Ո Ւ Տ Ք

Յօդ. 96: Ինչպատ տէրութեան որեւիցէ տուրք օրէնքի մը համեմատ միայն կրնայ դրուիլ, բաշխուիլ եւ հաւաքուիլ :

Յօդ. 97: Ելեւմտից հաշուեցուցակը տէրութեան մուտքը եւ ելքը որոշող օրէնքն է : Ամէն տուրք այս օրէնքին համեմատ կը դրուի, կը բաշխուի եւ կը հաւաքուի :

Յօդ. 98: Ելեւմտից հաշուեցուցակի օրէնքը յօդուած առ յօդուած քննել եւ քուէով հաստատել ընդհանուր ժողովին գործն է :

Հաշուեցուցակին կցեալ աղիւսակները որոնց մէջ մօրց եւ ելից վրայ մանր տեղեկութիւն կը տրուի՝ կը բաժնուին հաստատաներու, գլուխներու եւ յօդուածներու, այն օրինակին համեմատ որ յատուկ կանոնադրութեամբ ցուցուած պիտի ըլլայ :

Այս աղիւսակներն ալ գլուխ առ գլուխ կը հաստատուին քուէով :

Յօդ. 99: Հաշուեցուցակի օրէնքին առաջարկութիւնը կը մատուցուի երեսփոխանաց խորհրդարանին ընդհանուր ժողովին բացուելէն անմիջապէս ետքը, որպէս զի որոշեալ տարեգլխին սկսի գործադրուիլ :

Յօդ. 100: Հաշուեցուցակին մէջ որոշուած ծախքերէն գուրս ուրիշ ծախք մը չի կրնար ըլլալ առանց մասնաւոր օրէնքի :

Յօդ. 101: Ի տօնակէ արտաքին կարգի պարագայից, պաշտօնեայք կրնան, երբ ընդհանուր ժողով չկայ, կայսերական հրամանաւ հաշուեցուցակին մէջ չորոշուած գումար մը գտնել եւ ծախք ընել, սա պայմանաւ որ այն գումարը հաշուեցուցակին մէջ իրեւ օրէնք անցունելու համար առաջարկութիւն ընեն ընդհանուր ժողովը, առաջին անգամ որ ժողովը կը գումարուի :

Յօդ. 102: Հաշուեցուցակի մը քուէ կը տրուի ամէն տարուան համար, ուստի եւ ամէն տարուայ հաշուեցուցակ այն տարւոյն մէջ միայն օրինաց յարգ ունի :

Բայց եւ այնպէս, եթէ արտաքին կարգի պարագայից երեսփոխանաց ժողովը կը լուծուի հաշուեցուցակին համար քուէ տալն առաջ պաշտօնեայք կայսերական հրամանաւ կրնան նախընթաց տարւոյ հաշուեցուցակին հետեւիլ մինչեւ ի նորոգ գումարումն ընդհանուր ժողովը, բայց այս հաշուեցուցակը տարւոյն վախճանէն ետքն այլեւս ոյժ չունի :

Յօդ. 103: Տարեկան մօրց եւ ելից հաշուեցուցակը պիտի ցուցնէ թէ որչափ եւ կամուտ առնուեցաւ այն տարին, եւ այն

եկամուտէն որչափ ատու տրուեցաւ վճարմանց եւ ծախսուց այն տարւոյն մէջ, Հաշուեցուցակին ալ հաշուեցուցակին պէս իրեւ օրէնք պիտի վաւերացուի :

Հաշուեցուցակին ձեւը եւ բաժանումները հաշուեցուցակին ձեւին եւ բաժանման նման պիտի ըլլան :

Յօդ. 104: Իւրաքանչիւր տարւոյ հաշուեցուցակին իրեւ օրէնք վաւերացուելու համար պիտի մատուցուի երեսփոխանաց ժողովին տարւոյն վախճանէն հաշուեցուցակի միջոցի դոնէ չորս տարւոյ :

Յօդ. 105: Ելեւմտից պաշտօնարանին եւ ուրիշ պաշտօնարանաց հաշիւները քննեն համար պիտի հաստատուի ատենան մը, որ ամէն տարի տեղեկագիր պիտի տայ երեսփոխանաց ժողովին հանդերձ զիտողութեամբ :

Այս ատենան ամէն երեք ամիս պաշտօնէից նախագահին ձեւով պիտի ներկայացնէ կայսեր տեղեկագիր մը տէրութեան ելեւմտից վրայ :

Յօդ. 106: Հաշիւները քննող ատենան պիտի բաղկանայ տասուերկու անդամներէ որ կայսերական հրամանաւ հաստատուելով, չեն կրնար հանուիլ այն պաշտօնէն, բայց եթէ երեսփոխանաց վճռով որ քուէից առաւելութեամբ տրուած պիտի ըլլայ :

Յօդ. 107: Յատուկ օրէնքով մը պիտի որոշուի թէ ինչ յատկութիւնք կը պահանջուին հաշիւները քննող ատենանին անդամներէն եւ ինչ են անոնց պաշտօնին գործքերը, թէ ինչ կանոններով կը հանուի անգամ մը պաշտօնէն եւ ուրիշ մը անոր տեղը կը դրուի, թէ անգամ մը ինչպէս բարձրագոյն պաշտօնի մը կը կարգուի եւ կամ կը հրաժարի, վերջապէս թէ ինչ պիտի ըլլան ատենանին ներքին բարեկարգութեան կանոնները :

ԳԱՏԱՌԱՐԱՆ ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ

Յօդ. 108: Գաւառաց վարչութիւնը հիմնեալ է աստիճանագման սկզբան վրայ :

Այս վարչութեան վերաբերեալ մանր տեղեկութիւնք պիտի հրատարակուին մասնաւոր օրէնքով :

Յօդ. 109: Մասնաւոր օրէնք մը պիտի որոշէ գաւառաց (վեյսէթ), մարդից (աւաճաֆ) եւ ուրիշ բաժնից վարչական խորհուրդներուն, ինչպէս նաեւ իւրաքանչիւր գաւառի գլխաւոր քաղաքը տարին անգամ մը գումարելի ընդհանուր խորհրդաց ընտրութեան հիմունքը որ տեւի տատական պիտի ըլլան :

Յօդ. 110: Նոյն մասնաւոր օրէնքը պիտի որոշէ նաեւ գաւառաց ընդհանուր խորհուրդներուն իրաւասութիւնը կամ պաշտօնը, որ պիտի ըլլայ խորհիլ հասարակաց օգտակար բաներու վրայ, դրօքի նախ ձաճանքերու շինութեան, երկրորդաճաց դրամագլուխ տալու համար փոխառութեան անուաններու, արուեստից, վաճառականութեան եւ երկրագործութեան յառաջացման, եւ հասարակաց կրթութեան ծաւալման վրայ :

Գաւառաց ընդհանուր խորհուրդներն իրաւունք պիտի ունենան նաեւ բոլորքէլ առ ձեռնհաս իշխանութիւնն, որպէս զի թէ արդ բաշխման եւ հաւաքման եւ թէ ուրիշ բաներու մէջ օրինաց եւ կանոնադրութեանց դէմ գործուած անիրաւութիւնք ուղղուին :

Յօդ. 111: Գաւառաց իւրաքանչիւր բաժնին (թաւա) մէջ որեւիցէ գաւառութեան հարստի ժողովուրդ պիտի ունենայ յատուկ խորհուրդ մը, որոյ գործը պիտի ըլլայ :

1. Մատակարարել ժողովուրդին անչարժ ստացուածոց եկամուտը, ինչպէս նաեւ բարեկալ տնտեսական թողուած կալուածոց եկամուտը, որոյ գործածութիւնը որոշուած է կապիւրարին յատուկ հրամանաւ եւ կամ սովորութեամբ :

6) առ ժամանակեայ հրահանգը պիտի ըզրի, երբ ընդհանուր ժողովն առաջին անգամ կը գումարուի :

Երեքշաբթի և չորեքշաբթի զրոյց
մը տարածուեցաւ լէ Բ. դրան ե-
րնալիսնանները գեազանաժողովին
Հինգշաբթի առտը նոտին մէջ որոշ
պատասխան պիտի տային Եւրոպա-
կան տէրութեանց առաջարկութիւն-
ներուն: Բ. դուռն, ըստ լրագրաց,
չորեքշաբթի օրն սրաչեց մերժել լի-

Հէրաէքի հրամանատար Ահմէտ
Մուսթօթը վաշտ կրեւէի կուսակալ,
և անոր աեզը զինուորական զարու-
ցին հախորդ անորէն Սիւլէյման վա-
շա Հէրաէքի զօրաց հրամանատար
կարգուեցաւ :

— Դրամատեալը որ Եղիպատի
ուրբով ապահովեալ արժէթուղթ
նին բախտաւոր են, Թուրքիոյ կա-
տարութիւնը մատերս հրաման ը-
ռ յիշեալ արժէթովոց շահը վճա-
ր Եղիպատի տուրքէն որ բաւական
ոնեն ի վեր կը մնար Անգղիոյ գրա-
տեղանք ։

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ
Զագմագճըլար, Յակոբեան խան, Թիւ 12 .